

Ödeshögs kommun

Aktivitetsplan för förebyggande arbete inom alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel (ANDTS)

2024-2026

Antagen av: Kommunens ledningsgrupp

Datum: 2024-05-28

Innehåll

1	Syfte	4
2	Mål	4
3	Centrala begrepp.....	5
4	Lägesbild Ödeshög	5
5	Aktivitetsplan.....	7
6	Uppföljning	13
7	Statistikunderlag	13

1 Syfte

Syftet med aktivitetsplanen är att ange en gemensam, samlad riktning för Ödeshögs kommuns preventionsarbete gällande ANDTS. Mål och aktiviteter ska säkerställa effektiva arbetssätt, metoder och samverkan. Aktivitetsplanen ska vara väl förankrad i kommunens förvaltningar

2 Mål

Ödeshög kommun arbetar utifrån Östergötlands läns regionala ANDTS-strategi för 2022-2026. Det övergripande målet är "ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk". Spel om pengar och nikotinprodukter finns med i de underliggande målområdena.

För att uppnå det övergripande målet finns sju delmål. Aktivitetsplanen har sin utgångspunkt från de sex första målen (det sjunde målet avser internationellt arbete och har således inte bäring på kommunen):

1. Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska.
2. Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.
3. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska.
4. Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.
5. Personer med skadligt bruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.
6. Antalet personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

3 Centrala begrepp

- ANDTS står för Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobaks- och nikotinprodukter och Spel om pengar
- Barn och unga avser personer under 18 år
- Unga vuxna avser personer mellan 18-26 år
- Vuxna avser personer över 18 år

Alkohol avser berusningsdryck.

Narkotika avser läkemedel och hälsofarliga varor med beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter, där ämnet antingen finns upptaget i en internationell överenskommelse som Sverige biträtt eller är narkotikaförklarat av den svenska regeringen.

Dopningsmedel avser prestationshöjande substanser såsom anabola androgena steroider (AAS), tillväxthormon och testosteron.

Tobaks- och nikotinprodukter avser exempelvis cigaretter, snus, e-cigaretter, örtprodukter och vattenpipa, oavsett om de innehåller både tobak och nikotin eller endast en av dessa.

Spel avser lotteri, vadhållning, kombinationsspel och pyramidspel. Riskabelt spelande omfattar såväl att ligga i riskzonen för att utveckla spelproblem, som att ha allvarliga spelproblem. Riskabelt spelande innebär att en person fått minst en negativ ekonomisk konsekvens eller minst ett beroendesymtom.

4 Lägesbild Ödeshög

För nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor (HLV) och ungdomsenkäten Om mig beskrivs 2022-års resultat. För avloppsmätningarna beskrivs 2023-års resultat.

Alkohol

Enligt HLV har alkoholdrickandet bland vuxna har minskat. Kurvan har gått nedåt för både intensivdrickande och riskkonsumtion. Enkäten Om mig visar att andel killar som druckit alkohol i åk 8 och även flera gånger har ökat. Tjejer i åk 8 har tidigare legat högre, men har nu minskat. 13 procent av eleverna i åk 8 har bjudits på alkohol av sina föräldrar.

Då alkohol är lagligt och mer accepterat att konsumera, är det många som söker hjälp på öppenvården först när det gått alldeles för långt. Vanligt att ungdomar som besöker MiniMaria kring narkotika även använder/testat alkohol. Det finns ett stadigt inflöde av äldre vuxna som återkommer med behov av stöd i perioder. Många äldre kvinnor, men överhängande män som har druckit i många år.

Narkotika

Enligt de årliga avloppsmätningarna är cannabis är vanligast förekommande. Såväl cannabis som amfetamin har ökat sedan år 2020. Uppmätta doser av kokain och tramadol har minskat sedan två år tillbaka. År 2023 mättes för första gången anabola androgena steroider (AAS) och kristall, vilket visar sig förekomma i alla tre mätningar över året.

I HLV finns inga siffror redovisade kring narkotika sedan 2013, förutom narkotikaklassificerade läkemedel utan ordination som år 2021 låg på 2 procent. Troligtvis beror inga siffror på för få svarande. Enligt Om mig har 4 procent av eleverna i åk 8 uppgett att de använt narkotika. 15 procent av eleverna i åk 8 har blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika (jämför med 9 procent för länet).

Enligt kommunens öppenvård har kristall florerat en del både bland ungdomar och vuxna, drogen används av ungdomar som en "partydrog". MiniMaria har ett ökat inflöde av ungdomar i behov av stöd. De droger de mest möter är amfetamin, kristall och cannabis. Blandmissbruk är vanligt.

Dopning

Enligt HLV och Om mig finns inga siffror för Ödeshög, men avloppsmätningarna för 2023 visar att anabola androgena steroider påträffats. MiniMaria bekräftar att dopning förekommer och flera av dem som haft problem med droger har även dopat sig. Troligtvis finns ett stort mörkertal och det är sällan individer söker hjälp för just dopning.

Tobaks- och nikotinprodukter

HLV visar att rökning och snusning har minskat sedan föregående år. Ödeshög ligger något högre än snittet i länet gällande rökning, dock är statistikunderlaget lågt. För e-cigarett finns enbart siffra för år 2020 då det låg på 2 procent av den vuxna befolkningen.

Om mig-enkäten visar att såväl rökning som snusning har ökat bland killar i åk 8 och Ödeshög ligger högst procentuellt i länet. För dagligt tobaksbruk bland killar ligger siffran på 19 procent (jämför med 3 procent för länet). Snusning har också ökat bland tjejer de senaste åren. Gällande e-cigarett finns enbart siffra för år 2020 och det förekom rökning av e-cigarett bland bägge kön.

Spel

Enligt HLV har andel med riskabelt spelande sjunkit sedan föregående år. Enkätunderlaget är litet och det är svårt att få fram tillförlitlig statistik. Om mig enkäten visar på att spel om pengar har ökat i åk 8 bland killar, där 37 procent av killarna spelat om pengar. Bland tjejerna har det minskat och ligger på 5 procent. 9 procent av eleverna i åk 8 uppger att de ofta spelar om pengar.

Att få hjälp för spelberoende på kommunens öppenvård är relativt nytt och uppfattningen är att det är många fler beroende som inte sökt hjälp och inte syns i statistiken.

5 Aktivitetsplan

Mål 1 - Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska

	Insatsområden/aktiviteter	Genomfört	Ansvarig	Berörda
Insatsområde 1	Att motverka barns och ungas tillgång till alkohol, narkotika samt tobaks- och nikotinprodukter			
Aktivitet 1.1	Drogfria arrangemang vid riskhelger och lov. Upparbeta samverkan med nattvandrarerna vid riskhelger och lov	2024-2026	Samhällsbyggnadsförvaltningen	Bildningsförvaltningen
Aktivitet 1.2	Ta fram en checklista för ANT-prevention i fysisk planering och fysisk miljö, med syfte att bygga bort bekymmer relaterade till bruk och försäljning	2025	Tekniska förvaltningen	Bildningsförvaltningen, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Aktivitet 1.3	Informationsinsatser för att öka medvetenheten bland vuxna om barn och ungas tillgång till ANDTS. Aktiviteten föregås av att ett årshjul tas fram	2024-2026	ANDTS-samordnare	Kommunikation, Bildningsförvaltningen, Fritidsgården, Socialförvaltningen
Aktivitet 1.4	Informationsspridning till vårdnadshavare via IST i samband med riskhelger och lov. Följer årshjulet i aktivitet 1.3	2024-2026	Bildningsförvaltningen	Kommunikation, ANDTS-samordnare
Insatsområde 2	Effektiv och likvärdig tillsyn			
Aktivitet 2.1	Årlig tillsyn av butiker som säljer folköl-, tobak- och nikotinprodukter	2024-2026	Socialförvaltningen	
Aktivitet 2.2	Årlig tillsyn av krögares alkoholservering	2024-2026	Socialförvaltningen	
Aktivitet 2.3	Tillsyn av rökfria miljöer årligen på högstadium, Lysingskolan, därutöver genomföra kontroller successivt på övriga rökfria miljöer	2024-2026	Miljökontoret	

Mål 2 - Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och om spel om pengar

Insatsområden/aktiviteter		Genomfört	Ansvarig	Berörda
Insatsområde 1	En hälsofrämjande skola			
Aktivitet 1.1	Upprätta en plan för ANDTS-information på föräldramöten för mellanstadium och högstadium	2024	Bildningsförvaltningen	Socialförvaltningen, Fritidsgården, ANDTS-samordnare
Insatsområde 2	Förebyggande av psykisk ohälsa, riskbeteende och skadligt bruk eller beroende			
Aktivitet 2.1	Uppdatera informationssida på Ödeshögs kommuns hemsida med information riktad till vårdnadshavare kring ANDTS. Där det är möjligt, ska information finnas tillgängligt på flera språk	2024-2025	ANDTS-samordnare Kommunikation	Bildningsförvaltningen, Samhällsbyggnadsförvaltningen, Socialförvaltningen

Mål 3 - Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska

Insatsområden/aktiviteter		Genomfört	Ansvarig	Berörda
Insatsområde 1	Nå barn, unga och unga vuxna i förebyggande syfte			
Aktivitet 1.1	Erbjuda föräldragrupp och barngrupp på kommunens öppenvård	2024	Socialförvaltningen	
Aktivitet 1.2	Uppdatera <i>Gemensam alkohol- och drogpolicy för unga i Ödeshögs kommun</i> och lägga till tobaks- och nikotinprodukter	2024	Bildningsförvaltningen, Fritidsgården	Samhällsbyggnadsförvaltningen, ANDTS-samordnare
Aktivitet 1.3	Regelbunden samverkan mellan skola, MiniMaria, fritidsgården och polis	2024	Bildningsförvaltningen, Fritidsgården, Socialförvaltningen	
Insatsområde 2	Civila samhällets roll för att främja hälsa och motverka skadligt bruk eller beroende hos barn och unga			
Aktivitet 2.1	Återinföra metoden <i>100% ren hårdträning</i> tillsammans med lokalt gym och lokalpolis	2024	ANDTS-samordnare	
Insatsområde 3	Insatser för ökad trygghet och minskad brottslighet			
Aktivitet 3.1	I samband med trygghetsvandringar inventera platser som kan upplevas otrygga kopplat till alkohol och narkotika	2024-2026	Brottsförebyggande samordnare	Samhällsbyggnadsförvaltningen, Tekniska förvaltningen

Mål 4 - Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

Insatsområden/aktiviteter		Genomfört	Ansvarig	Berörda
Insats-område 1	Stärkt kompetens inom äldreomsorgen			
Aktivitet 1.1	Ta fram rutin för att upptäcka och följa upp beroende inom äldreomsorgen	2024	Socialförvaltningen	
Aktivitet 1.2	Kunskapshöjande insatser hos personal i äldreomsorg avseende ANDTS	2024-2026	Socialförvaltningen	ANDTS-samordnare

Mål 5 - Personer med skadligt bruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet

Insatsområden/aktiviteter		Genomfört	Ansvarig	Berörda
Insatsområde 1	Insatser för att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation			
Aktivitet 1.1	Sprida information kring stöd för spelmissbrukare	2024	Socialförvaltningen	Kommunikation, ANDTS-samordnare

Mål 6 - Antalet personer som skadas eller dör på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

Insatsområden/aktiviteter		Genomfört	Ansvarig	Berörda
Insats-område 1	Kontrollera alkohol- och narkotikapåverkade i trafiken			
Aktivitet 1.1	Ta fram en rutin för <i>SMADIT</i> , Samverkan mot alkohol och droger i trafiken	2024	Socialförvaltningen	
Insats-område 2	Stärka det suicidpreventiva arbetet			
Aktivitet 2.1	Se över hur det ANDTS-preventiva arbetet kan sammankopplas med det suicidpreventiva arbetet	2025	ANDTS-samordnare Socialförvaltningen	

6 Uppföljning

Förvaltningarna och samordnarna ansvarar för sina aktiviteter enligt ansvarsfördelning i aktivitetslistan. Aktivitetslistan följs upp årligen genom avstämning i BRÅ samt uppföljningsrapport för ledningsgruppen. Inför uppföljningen rapporterar samtliga ansvariga genomfört arbete till ANDTS-samordnaren som sammanställer och presenterar uppföljningsrapporten för ledningsgruppen.

7 Statistikunderlag

Avloppsmätningarna

Sedan 2016 har Östergötlands läns kommuner deltagit i mätningar av narkotikaspår i avloppsvatten. Under 2023 har tre provtillfällen genomförts vid ett eller flera avloppsreningsverk i samtliga av länets kommuner. Resultatet är framräknat utifrån antalet anslutna personer till respektive avloppsreningsverk och inte från antalet kommuninvånare.

Elevenkäten Om mig

Elevenkäten, Om mig, genomförs av Region Östergötland varje år sedan 2014 i grundskolans årskurs 8 och i år 2 på gymnasiet. Enkäten innehåller frågor om elevers uppfattning om sin hälsa, sina levnadsvanor och hur de uppfattar och trivs med skola, fritid och familj. I denna aktivitetsplan redovisas enbart åk 8 på grund av lågt underlag för år 2.

Nationella folkhälsoenkäten

Hälsa på lika villkor (HLV), är en nationell enkätundersökning om hälsa, levnadsvanor och livsvillkor. Syftet med undersökningen är att visa hur befolkningen mår och att följa förändringar i hälsa över tid. Under 2006 till 2016 har undersökningen genomförts årligen bland slumpmässigt utvalda personer i åldern 16–84 år. Från och med 2016 görs den vartannat år.

Ödeshögs kommun